

Mire nevel a nevelőotthon?

— Nem biztos, hogy a legalkalmasabb időben érkezők nálunk — fogad a hatvani József Attila Nevelőotthonban Sütő György igazgató. — Fontos kérdésekre várjuk mi is a válaszokat. Azt sem tudjuk még e pillanatban, hogy a jövőben hová tartozunk majd szervezetileg. És azt sem, hogy milyen új gondok érintik a gazdálkodásunkat. Most a Heves Megyei Tanácsai önálló költségvetési szerve a nevelőotthonunk. Ipari bedolgozó munkákat vállalunk, szerződéssel, és van egy 25 holdas földterületünk.

Kérdőjelek között

— A mi gazdálkodásunkat ugyanazok a gondok nyomasztják — folytatja Sütő György —, mint az ország bármely más munkahelyéét. A fokozott elvonásokkal, az új adórendszerrel a mi gazdaságunknak is számolnia kell. Eddig is fizettünk természetesen adót, de nálunk maradhatott fontos céljainkra a kulturális-szociális alapról egy rész. Például így adhattunk az arra érdemes, tőlünk búcsúzó fiúknak 5 ezer forint életkezdesi segélyt. Félre ne értsen, nem panaszkodom, és nem is kívánok semmilyen kivételességet a mi fiainknak. Nincs is komoly anyagi gondunk e pillanatban, van még fedezetünk. A gyerekek személyi jövedelemadót nem fizetnek, hiszen nálunk havonta 1200—1400 forint napi néhány óra munka után az átlagkereset. Mi valószínűleg vállalkozási adót fizetünk majd, és földadót. Hogy mennyit és miképpen, azt még nem látjuk pontosan, mi az áfészen keresztül gazdálkodunk.

Engem éppen ez a kérdés hozott újra a hatvani József Attila Nevelőotthonba: hogyan alakul a megváltozott gazdasági viszonyok között a helyzetük? Ennek az otthonnak éppen az volt — immár évtizedek óta — a sajátossága, hogy pénzkereső munkával valószínűleg meg az állami gondozott fiatalok munkára, életre nevelését az országban elsőként, sokáig, egyedülállóan és igen ötletesen.

A József Attila Nevelőotthon története immár három évtizedes Lőrinciben, az öreg uradalmi épületben kaptak otthont 1957-ben az első kalódó, talajjukat és családjukat vesztett kamasz fiúk. Az intézet vezetőinek alapelve kezdettől az volt, amit most Kocsis Attila igazgatóhelyettes így fogalmaz meg tömören:

— Ahogy a családi életre csak családban lehet igazán nevelni, munkára eredményesen csak munkával nevelhetünk.

Még a kezdetek kezdetén, 1962-ben termelészövetkezeti szakcsoportot alakítottak 25 hektárrnyi, volt uradalmi földön. Később szövetkezeti társulássá fejlődött a parányi gazdaság. A neve most: Egye-

sült Körzeti Afész Ifjúsági Mezőgazdasági Szakcsoportja.

— Különösebb jelentősége ma már nincsen a mezőgazdasági üzemünknek. Úgy mondhatom, hogy azt a gazdálkodási formát, amire mi vagyunk képesek, kicsit túlhaladta az idő. De azért most is jó évet zártunk. A Hatvani Konzervgyárral van szerződésünk, paradicsomra. Jövőre is 10 hektáron ültetünk paradicsomot. De az ipari jellegű munkáink ma már fontosabbak. Egyszerű, könnyű munkák, kisebb-nagyobb javítások. A télen például a horti léállomás hordóit, üvegeit rendezgették, tisztogatták a fiúk. Raklapokat javítottunk, gyártásukra is szerződünk a konzervgyárral. A Viltesz-szel már 14 éves a kapcsolatunk. Kapcsolókat szerelnek a gyerekek, most is 15 fiú számára jelent állandó munkát ez a bedolgozás.

— Nem nagy értékű munkák ezek, de kettős a haszon: dolgoznak a fiúk, némi pénzkereset is jutnak, hasznos, értelmes elfoglaltsággal töltik az időt. Ha mást nem érünk el vele, csak azt, hogy hat óra hosszat becsülettel dolgoznak, kiegészítik ruhatárukat, vesznek a saját pénzüikön néhány régóta áhított dolgot — magnót, rádiót, kerékpárt —, és tartalékolnak egy összeget önálló életkezésükhöz, már érdemes volt.

Jól gazdálkodnak

Van, aki 300 forintot is meg tud keresni naponta, ha igyekeznek. Igaz, van olyan gyerekünk is, akinek 20 forint a napi keresete.

— Emlékszem a korábbi évekből, hogy szakmunkástanulókat is neveltek.

— Ó, az még más idő volt — mondja az igazgató. — Több szempontból is. Hosszabb időt töltöttek el az otthonunkba helyezett fiúk, és egészen más volt az akkori gyerekek összetétele is. Zömme szüleik hibájából kallódó fiúk kerültek akkortájt hozzánk, egy-egy kisebb kisiklás, csavargás, valami apróbb vétés után. Most más a helyzet. A legtöbb hozzánk kerülő gyerek büncselekmény elkövetése miatt lett állami gondozott. Szabadulnak valamelyik büntetés-végrehajtási intézményből, például Tökölről, miután letöltötték a rájuk mért büntetést. A mi feladatunk pedig: hozzásegíteni őket a társadalomba, a családba való beilleszkedéshez — és ez mind nehezebb feladat. Nemcsak hogy érdemlegesen befolyásolni nem tudjuk őket az itt töltött néhány hónap után, de alig találunk helyet számukra, ahova egyáltalán elhelyezhetők. Se alkalmas állás, se lakás nemigen kínálkozik.

— Hangsúlyozom, nem várhatunk el, és nem is várunk sem a vállalatoktól, sem a társadalomtól külön szíveséget. Nem is megy ma már az, hogy a szocialista brigád majd patronálja, hogy a munkásszállón valaki külön figyelemmel kíséri a mi otthonunkból kikerült gyerekek

sorsát. Ezt valahogyan központilag kellene újra átgondolni. Az ilyen fiatalok számára — talán nem jó a kifejezés, de érthető, amit mondok — valamifajta „védőkonyha”-féle kellene. Legyen valami bázisa, amikor még nem egészen önálló és megbízható az életvitele.

Több munka, kevesebb öröm

— Mi nem a munkát sokkaljuk, nem az a gondunk, hogy több háruel ránk és kevesebb idő alatt, hanem inkább az, hogy mind kevesebb a pedagógiai sikerélményünk, egyre kevesebb az öröm, eredményeink alig mérhetők — mondja Kocsis Attila igazgatóhelyettes. — Valamit, persze, mindenki fejlődik, ha másban nem, abban, hogy a hat óráját ledolgozza, és mégiscsak sikerül kialakítani szinte valamennyi gyerekkel ösztönös, emberi kapcsolatot. Akin lehet és aki igényli, azon tudunk segíteni, egyetlen eszünkkel, a jó szóval. Ha a tantesztület úgy látja, hogy egy már nagykorú fiatalember számára jobb lenne, ha maradna még, nem küldjük el. Maradhat, ne legyen gondja a lakás és a koszt. Ha tisztességesen dolgozik, a kosztját önköltségi áron megkapja nálunk, és van szállása is. Mindaddig marad, amíg megtanul gazdálkodni és anyagilag valamennyire összeszedi magát.

— Nyilvánvaló, hogy a családsegítő központok fejlesztése a legfontosabb társadalmi feladat — szögezi le Sütő György igazgató. — A mi otthonunk is amolyan háttér-intézmény lehetne, hiszen ezek a fiúk családba alig illeszthetők. Őket nem vállalja, nem is vállalhatja fel nevelőszülői család, a családi hátterük pedig többnyire reménytelen. Bűnöző múltjuk van, segítség nélkül meglehetősen kilátástalan a helyzetük. Csupa kudarc él bennük is s a környezetükben is velük kapcsolatban. Az üzemeknek éppen elég a saját gondjuk. Mi a legjobb tudásunkkal se garantálhatjuk, hogy egy év, vagy inkább egy-két hónap alatt önálló emberré formáljuk ezeket a fiatalembereket. Ötven-hatvan gyerek megy el tőlünk évente, s körülbelül ugyanennyi érkezik.

A hatvani nevelőotthon épülete 1974-ben épült fel; száz férőhelyes, kellemes. Amennyire lehet, családias körülmények között, szabadon élnek itt a fiúk. A ház nyitott. A pedagógusok többsége tíz esztendőnél régebben dolgozik ezen a helyen. Sporttermet, klubot alakítottak ki a fiúknak az esztendők során. A város is befogadta már őket, hosszú évek óta nem érkezett rájuk, komolyabb panasz. Ám a most felvetett gondok megoldásra várnak.